

Od Dejtona do Brisela

Piše:
Vedran DŽIHĆ

(Autor je predavač postdiplomskih studija "Balkanske studije" na Diplomatskoj akademiji u Beču i član Asocijacije BiH)

Ispunjavanje evropskih kriterija neće biti jednostavno i neće ići tako brzo, ali na putu ka EU nema prečica, pa ih tako neće biti ni za Bosnu i Hercegovinu. Deklarativni optimizam političkih službenika trenutne vlasti nije dovoljan za stvarni napredak. Neke političke snage otvoreno podržavaju evropske integracije, ali ne i reforme koje će državu učiniti funkcionalnom. Istovremeno ni opozicija ne nudi istinske i fundirane alternative za trenutne probleme

Vrijeme uoči desetogodišnjice Dejtonskog sporazuma je vrijeme bilansiranja, ocjenjivanja učinjenog i propuštenog u zadnjih deset godina. Pri tome u Bosni i Hercegovini i u inostranstvu postoji čudnovata dijalektika između pesimizma i optimizma ili ako želimo pretjerane kritike, s jedne, i pretjerano pozitivne euforije, s druge strane. Ako bi redovne novogodišnje govore i obraćanje javnosti domaćih i stranih političara u Bosni uzeli kao neku vrstu seizmografa za društvene promjene i trendove, onda se Bosna i Hercegovina iz godine u godinu nalazi pred "godinom odluke" i "odlučujućih reformi", a u zadnje vrijeme sve češće pred "godinom odlučujućih koraka na putu ka EU". A mi smo realno još uvijek daleko od Evrope. Kad bi čovjek vjerovao optimizmu vladajućih stranaka i reprezentativata vlasti, mogao bi pomisliti da Bosna i Hercegovina samo što nije u Evropi, kao da se samo radi o nekim sitnijim tehničkim detaljima na putu ka Evropskoj uniji. Bosni i Hercegovini nisu potrebne iluzije, potreban nam je realizam.

Gdje se nalazimo u desetoj godini poslije Dejtona? Koliko smo udaljeni od Brisela?

Počnimo od Dejtona kao polazne tačke odiseje ka Briselu. Dejton je završio rat, ali nije stvorio adekvatan okvir za održivu državu i samim tim i za integraciju Bosne i Hercegovine u EU. Stvorio je podijeljenu zemlju i samo iluziju demokratskog unutrašnjeg ustrojstva zemlje, koje je doista samo privid – etnička definicija građana i dominacija etničkog principa u svim državnim strukturama i dalje predstavljaju kočnicu ka razvoju Bosne i Hercegovine prema modernoj i demokratskoj državi. Istovremeno mi premalo shvatamo da reforme i put ka Evropi ne podrazumijevaju gubitak nacionalnog identiteta jednog naroda, ali predstavljaju važan korak od etničkog ekskluzivizma ka inkluzivnom i liberalnom građanskom principu, ka zajedničkom "bosanskom identitetu", neophodnom za ostvarenje zajedničkih ciljeva i građanske "samoodgovornosti". Jedan od osnovnih problema u ovom kontekstu je manjak zajedničke državne, a samim tim i evropske vizije bosanskohercegovačkih građana, a i njihovih političkih reprezentativata, kojima su partikularni ekonomski i nacionalni interesi u pravilu važniji od interesa građana. Nefunkcionalna, neefikasna i ekonomski neodrživa javna uprava sa nebrojnim predsjednicima, ministrima i njihovim zamjenicima na nivou zajedničkih državnih institucija, entiteta, kantona i distrikta Brčko kao posljedice Dejtona, također usporava razvoj Bosne i Hercegovine ka jednoj normalnoj demokratskoj državi sa evropskim profilom. Poražavajuća ekonomska i socijalna situacija u Bosni i Hercegovini, visoka stopa nezaposlenosti, veliki broj siromašnih, rasprostranjenost kriminalnih struktura i korupcije, proširena apatija kod mladih ljudi i želja da napuste zemlju koja korespondira sa dugim redovima ispred ambasada zapadnih zemalja – sve je to također dio bosanskohercegovačke zbilje, ali ne može biti razlog da se ne čini još više da se ovo stanje prevaziđe.

Svi će se složiti da Bosna i Hercegovina mora napraviti odlučujući korak od Dejtona ka Briselu. Poslije faze rekonstrukcije i stabiliziranja mira neposredno poslije rata, Bosna i Hercegovina se još uvijek nalazi u fazi transformacije iz protektorata zasnovanog na bosanskim ovlaštenjima, dakle u fazi koja se poklapa i istovremeno usporava fazu procesa evropske integracije. Odlučujući korak od Dejtona ka Briselu još uvijek nije učinjen, Bosna i Hercegovina je još uvijek više dejtonska nego evropska, više partikularna i nacionalna nego zajednička i civilna. A vrijeme prolazi...

Lista problema u direktnom kontekstu započetog procesa EU integracije je dugačka. Brzina nije zadovoljavajuća, prošle su već više od dvije godine od objavljivanja Studije izvodljivosti, a Bosna i Hercegovina još uvijek nije dobila zeleno svjetlo u Briselu za početak pregovora o stabilizaciji i pridruživanju BiH Uniji. Pri implementaciji preporuka iz 16 oblasti Studije izvo-

dljivosti, koja je predviđela 45 novih zakona i formiranje 25 novih institucija, je ostvaren određeni napredak, ali za to je bosanskohercegovačkim vlastima trebalo više od dvije godine. Istovremeno je veliki broj "uspjeha" domaćih vlasti i vladajućih stranaka direktan rezultat intervencija međunarodne zajednice i visokog predstavnika, koji su im reforme nametnuli i koje nisu rezultat njihove političke volje. Istovremeno je dinamika primjene usvojenih zakona i dalje katastrofalna. Još uvijek nedostaju razvijeni institucionalni kapaciteti i ljudski resursi za implementaciju usvojenih zakona, nedostaju i finansijska sredstva. Komunikacija i kooperacija između pojedinih institucija je loša. Nedostaje i efikasno lobiranje bosanskohercegovačkih vlasti na međunarodnoj sceni, nedostaju opšte informacije stanovništvu o EU i naporima i koracima potrebnim za integraciju Bosne i Hercegovine u EU.

Ispunjavanje evropskih kriterija neće biti jednostavno i neće ići tako brzo, ali na putu ka EU nema prečica, pa ih tako neće biti ni za Bosnu i Hercegovinu. Deklarativni optimizam političkih službenika trenutne vlasti nije dovoljan za stvarni napredak. Neke političke snage otvoreno podržavaju evropske integracije, ali ne i reforme koje će državu učiniti funkcionalnom.

Istovremeno ni opozicija ne nudi istinske i fundirane alternative za trenutne probleme. A i sami građani Bosne i Hercegovine nisu dovoljno informisani o tome šta EU znači, šta ih očekuje na putu ka Uniji i šta im EU realno može ponuditi. Ogromna većina građana želi u EU da bi lakše i bez šikaniranja mogla putovati po Evropi bez viza, školovati se i raditi u evropskim metropolama. Ove želje će još dugo vrijeme ostati puke želje bez realne osnove.

Pri svemu tome ne smijemo zaboraviti regionalni kontekst. On nam također sugerira da vrijeme prolazi: 2005. i 2006. će pitanja državne zajednice između Srbije i Crne Gore i pitanje statusa Kosova biti u centru pažnje međunarodne javnosti. To znači da se Bosna i Hercegovina još jasnije mora okrenuti samoj sebi, mora preuzeti inicijativu u svoje ruke. Bez "samoodgovornosti" njenih građana i realne svijesti o Evropi i putu ka njoj, neće biti ni djelotvornog pritiska na političke elite da promijene obrasce svoga ponašanja. A bez novih, sposobnih, profesionalnih i evropski orijentiranih političkih elita, eksperata i državnih službenika i odgovarajućih institucija dugo ćemo čekati da "Evropa" dođe i do nas. Na sam dan pristupa EU u Bosni se neće promijeniti skoro ništa, istinske promjene se moraju desiti prije toga, u procesu reformi, promjena, adaptacija i prilagodavanja pravilima i običajima EU. I za te promjene su potrebni novi kadrovi, neistružene reformske snage.

Desetogodišnjica Dejtonskog sporazuma je prilika da se sumiraju rezultati i ponovno mobiliziraju snage spremne za reforme, sa odvažnim i provedivim idejama i evropskom vizijom za Bosnu i Hercegovinu. Dejton bez ikakve dileme sputava razvoj Bosne i Hercegovine, a istovremeno samo teško može biti promijenjen bez unutarnjeg konsensa između bosanskohercegovačkih naroda i građana. Ova dilema će pratiti Bosnu i Hercegovinu i u sljedećem periodu njenog približavanja EU. Kad-tad će doći do ustavnih promjena, one su neminovne, ali one najvjerovatnije neće biti u formi novog Dejtona i neće biti rezultat političkog diktata ili diktata međunarodne zajednice. U optimalnom slučaju reforme bi morale biti rezultat samoodgovornog odnosa svih građana Bosne i Hercegovine prema vlastitoj zemlji i njenoj budućnosti i rezultat internog dogovora.

Proces tranzicije, demokratizacije i puta BiH ka Evropskoj uniji je mukotrpan, iziskuje puno vremena, strpljenja, odricanja, snage i kontinuiranog rada – ali on je potreban i nema mu istinske alternative. Evropska integracija neće riješiti sve probleme Bosne i Hercegovine, ali će ponuditi bolji i stabilniji okvir za njihovo postepeno rješenje.